

יהושע - רש"י

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד

יהושע פרק-א

[א] ויהי אחרי מות משה. מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה, וזה מחובר לה: **[ב]** משה עבדי מת. ואילו היה קיים, בו הייתי חפץ, ורבותינו דרשוהו (תמורה טז א) על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, בא יהושע ושאל, אמר לו הקב"ה: משה עבדי מת, והתורה על שמו נקראת, לומר לך אי אפשר, צא וטורדן במלחמה: **[ג]** כל מקום אשר תדרך כף רגלכם. כיוצא בו נאמר למשה ושנינו בספרי (פי עקב) אם ללמד על תחומי ארץ ישראל, הרי הוא אומר מהמדבר והלבנון הזה, אם כן למה נאמר אשר תדרך כף, אף חוצה לארץ, משתכבשו את הארץ, כל מה שתכבשו מחוצה לארץ יהיה קדוש ויהיה שלכם: **[ד]** מהמדבר והלבנון הזה. הוא מדבר קדש, מדבר צין שעל ידי אדום, שהיה במקצוע דרומית מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ, שנאמר (במדבר כ טז): והנה אנחנו בקדש וגוי, ומנין שהיא בדרומית מזרחית, שנאמר (שם לד ג): והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום: **[ו]** ועד הנהר הגדול נהר פרת. זה רחבה מדרום לצפון: **[ז]** כל ארץ החתים. בכלל הזה: **[ח]** ועד הים הגדול מבא השמש. לארכה, מן המזרח למערב: **[י]** חזק ואמץ. בדרך ארץ, כמה שהוא אומר: כי אתה תנחיל: **[יא]** רק חזק ואמץ מאד. בתורה, כמו שהוא אומר: לשמור ולעשות ככל התורה: **[יב]** תשכיל. תצליח: **[יג]** ספר התורה הזה. ספר משנה תורה היה לפניו: **[יד]** והגית בו. והתבוננת בו, כל הגיון שבתורה בלב, כמה דאת אמר (תהלים יט טו): והגיון לבי לפניך; (ישעיהו לג יח): לבך יהגה אימה: **[טו]** הלוא צויתוך חזק ואמץ. במלחמה, כמו שנאמר: אל תערוץ ואל תחת, והיכן צוהו, בימי משה שנאמר (דברים לא כג): ויצו את יהושע בן נון וגוי: **[יז]** ויצו יהושע. ביום שתמו ימי בכי אבל משה: **[יח]** הכינו לכם צדה. כל דבר הצריך לדרך וכלי זיינם למלחמה אמר להם לתקן, שאם אתה אומר

במאכל ובמשתה, הרי היו מסתפקים במן שבכליהם עד ט"ז בניסן, וכן הוא אומר (לקמן ה' י"ב) : וישבות המן ממחרת (מפי רבי) : **בעוד שלשת ימים**. בסוף שלשת ימים, בעוד שתהיו כאן שלשת ימים ואחר תעברו : **[יד]** **כל גבורי החיל**. שבכם יעברו חלוצים : **[טו]** **מזרח השמש**. עבר מזרחי של ירדן : **[יח]** **ימרה**. יקניט את דבריך :

יהושע פרק-ב

[א] **וישלח יהושע וגו'**. על כרחי אני צריך לומר שבתוך ימי אבל משה שלחם, שהרי לסוף ג' ימים שתמו ימי אבל משה עברו את הירדן, שמשם אנו למדים שמת משה בז' אדר כשאתה מונה ל'ג למפרע מיום שעלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון, ועל כרחך משנשתלחו המרגלים לא עברו את הירדן עד יום החמישי, שנאמר : וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים בו בלילה, ויעברו ויבאו אל יהושע בן נון וישכם יהושע בבוקר ויסעו מהשטים, הרי יום ד', וילינו שם טרם יעברו, נמצא שלא עברו עד יום ה' : **חרש**. ברז, כך תרגם יונתן, אמר להם עשו עצמכם כחרשים, כדי שלא יסתירו דבריהם מפניכם. דבר אחר : חרש חרס, הטעינו עצמיכם קדרות, כדי שתהיו נראין כקדרין : **ראו את הארץ ואת יריחו**. והלא יריחו בכלל היתה ולמה יצאת, אלא שהיתה קשה כנגד כולם, לפי שהיתה יושבת על הספר. וכיוצא בו (שמואל ב ב ל) : ויפקדו מעבדי דוד תשעה עשר איש ועשהאל, והלא עשהאל בכלל היה ולמה יצא, אלא שהיה קשה כנגד כולם, כיוצא בו (מלכים א יא א) : והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה, והלא בת פרעה בכלל היתה, ולמה יצאת, אלא שהיה מחבבה כנגד כולם, וכלפי חטא שהחטיאה אותו יותר מכולן, כך שנויה בספרי (עקב נב) : **אשה זונה**. תרגם יהונתן : פונדקיתא, מוכרת מיני מזונות : **[ב]** **לחפור**. לרגל, כמו (איוב לט כט) : משם חפר אוכל : **[ד]** **ותצפנו**. יש מקראות מדברים על הרבים כיחיד, לפי שמיהרה בהטמנתם, ובמקום צר, כאילו היה יחידי, ומדרש אגדת תנחומא (שלח א) יש : **פנחס וכלב היו, ופנחס עמד לפנייהם ולא ראוהו לפי שהיה כמלאך**. דבר אחר : ותצפנו, כל אחד ואחד בפני עצמו, ודוגמתו מצינו (משלי כז ט) : שמן וקטרת ישמח לב, ולא אמר ישמחו לב : **[ו]** **בפשתי העץ**. פשתים בגבעוליהן : **[ז]** **על המעברות**. מקום מעבר המים, שהיו סבורים שחזרו לאחוריהם אל ערבות מואב, והירדן מפסיק בינתים : **והשער סגרו**. השוערים : **[יא]** **ולא קמה עוד רוח באיש**. אפילו לשכב עם אשה, אמרו אין לך כל שר ונגיד שלא בא אל רחב הזונה, ובת עשר שנים היתה כשיצאו ישראל ממצרים, וזנתה כל ארבעים שנה (זבחים קטז ב) : **[יב]** **אות אמת**. שתעשו כשתבאו ותכבשו את העיר, שתכירו האות ותחיוני : **[טו]** **ותורידם בחבל בעד החלון**. באותו חבל וחלון היו הנואפים עולין אליה. אמרה : רבונו של עולם, באלו חטאתי באלו תמחול לי

(זבחים שם) : **[טז]** **עד שוב הרודפים**. ראתה ברוח הקדש שישבו לסוף שלשת ימים (ספרי דברים כב) : **[יז]** **נקיים אנחנו**. הרי אנו תולין הדבר בך לעשות האות הזה : **[יח]** **את תקות**. לשון קו וחבל : **[יט]** **דמו בראשו**. עון הריגתו על ראשו תהא, כי הוא יגרום מיתתו : **דמו בראשו**. עון הריגתו תהא עלינו : **[כג]** **ויעברו**. את הירדן :

יהושע פרק-ג

[ג] **והכהנים הלויים**. לפי שיצאו כולם מלוי (אבי) אבי עמרם נקראו לויים, כמו שפירשו רבותינו בבראשית רבה : במ"ח מקומות (ביבמות פו ב, ותמיד כז א ועוד, הגירסא : בכ"ד מקומות) נקראו הכהנים לויים, וזה טעמו של דבר (מפי רבי) : **והלכתם אחרינו**. נשתנה המסע הזה משאר מסעות, שכל זמן שמשה היה קיים היה עמוד הענן נוסע תחלה, ומראה להם הדרך, והארון נוסע אחר ב' דגלים, עכשיו הארון נוסע תחלה (סוטה לב ב) : **[ד]** **אך רחוק יהיה**. כבודו של מקום הוא : **וביניו**. כמו ובינו, ודומה לו (תהלים קמט ב) : **ישמח ישראל בעושייו**. דבר אחר : ב' ארונות היו, של שכינה ושל יוסף מהלכין יחד : **כאלפים אמה**. כדי שתהיו יכולין לילך ולהתפלל לפניו בשבת, כך מפורש במדרש תנחומא, לפי שידע שעתידין להיות צרים לפני יריחו בשבת : **למען אשר תדעו**. מוסב על והלכתם אחרינו : **כי לא עברתם בדרך**. לא הלכתם בענין זה עד הנה : **[ה]** **ויאמר יהושע**. ביום השלישי, ויום ל' של אבל, היה ראשון לג' הימים : **התקדשו**. הזדמנו : **כי מחר**. בעברכם את הירדן : **נפלאות**. תרגם יונתן פרישן : **[ו]** **ויאמר יהושע אל הכהנים**. ביום המחרת : **שאו את ארון הברית**. עד עכשיו נשאו הלויים, והיום הכהנים : **[ח]** **כבאכם עד קצה מי הירדן**. כשתכנסו לפני משפתו : **בירדן תעמדו**. עד אשר יעברו כל העם אל העבר השני : **[ט]** **גשו הנה**. צמצם את כולם בין שני בדי ארון, זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה : **[י]** **בזאת תדעו**. במה שאתם רואים שכלכם מצומצמין כאן : **[יא]** **הברית אדון כל הארץ**. ברית של הקדוש ברוך הוא, שהוא אדון כל הארץ, ואל תתמה על הה"א של הברית, שהרבה מקראות מדברים כך, כמו (מלכים ב טז יז) : המסגרות המכונות ; (ירמיהו לא ט) : העמק הפגרים : **עובר לפניכם**. מקדים לפניכם ליכנס לתוך הירדן : **[יב]** **קחו לכם שני עשר איש**. הכינו אותם להיות נכונים למה שאצוה אותם כשתעברו את הירדן : **[יג]** **המים היורדים מלמעלה**. למטה כדרך כל הנהרות המושכים : **ויעמדו נד אחד**. כשירדו המים עד מקום שנכרתו שם ואינם יורדים משם ולמטה אלא הם מתקבצים ונגדשין ועולין למעלה, כיפין על גבי כיפין : **נד**. כמו (תהלים לג ז) : **כונס כנד**, (ישעיהו יז יא) **נד קציר**, לשון גובה, וכן חברים מנחם : **[טו]** **גדותיו**. לשון שפה גבוהה : **כל ימי קציר**. שימי ניסן ימי קציר הם : **[טז]** **הרחק מאד**. ממקום שעמדו שם נפסקו : **מאדם העיר**. כך שמה :

והיורדים. אותם שהיו יורדים משם ולמטה תחלה : **תמו נכרתו.** עברו כדרך הליכתן ככל הנחלים ההולכים אל הים, עד אשר תמו : **[זז] ויעמדו הכהנים.** אצל שפת הירדן : **בתוך הירדן.** וכל זמן שעמדו לא ירדו המים העליונים למטה, ובתוך כך כל העם עוברים בחרבה : **הכן.** מכוונים ונצבים זה כנגד זה :

יהושע פרק-ד

[ב] שנים עשר אנשים. הם שנוכרים למעלה להיות נכונים : **[ג] והעברתם אותם עמכם.** כמצות משה (דברים כז) לבנות להם מזבח בהר עבל ולכתוב עליהם את דברי התורה, ובו ביום באו אל הר עבל ובנו בהם את המזבח והעלו עולות ושלמים, ואכלו ושתו, וקפלו אותם ובאו ולנו בגלגל : **[ה] עברו לפני ארון וגו'.** הכנסו עתה בירדן ועברו עד לפני הכהנים : **[זז] והיו האבנים האלה.** בגלגל לזכרון זה : **[ט] ושתים עשרה אבנים.** אחרות הקים יהושע בתוך הירדן : **[י] עד תום כל הדבר.** כמו ששנינו במסכת סוטה (לד א) עודם בירדן אמר להם יהושע דעו למה אתם עוברים את הירדן, על מנת שתורישו את כל יושבי הארץ כו' : **[יא] ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעברו ארון וגו'.** לא כדרך שעברו האחרים, אלא כמו שמפורש למטה בענין נתקו כפות רגלי הכהנים לאחוריהם אל החרבה, על השפה שנכנסו בה שהיו עומדים אצלה, וחזרו המים לאחוריהם לילך כתמול שלשום, נמצא ארון ונושאו מצד זה, וכל ישראל מצד זה, נשא הארון את נושאו ועבר : **לפני העם.** לעיני העם : **[טז] צוה את הכהנים.** כאן פירש הכתוב את האמור למעלה, היאך עבר ארון ה' והכהנים לפני העם וגו' : **ויעלו מן הירדן.** 'ויעברו' אין כתיב כאן, אלא 'ויעלו', למדנו שעל השפה שהיו עומדין אצלה עלו, ואי אפשר לומר שהיו עומדין אצל שפת הירדן שבמערב, שהרי נאמר למעלה (ג טו) : נטבלו רגלי הכהנים בקצה המים, ושם נאמר ויעמדו הכהנים וכל ישראל עוברים : **[יח] נתקו כפות רגלי הכהנים.** מן המים אל החרבה שאצלם, וישבו המים למקומם, נמצא ארון מצד זה, וישראל מצד זה, נשא ארון את נושאו ועבר. ועל דבר זה נענש עוזא (שמואל ב ו ז) כשאחז בארון, נושאו נשא, עצמו לא כל שכן : **[כ] הקים יהושע בגלגל.** הוא המלון אשר לנו בו הלילה :

יהושע פרק-ה

[א] אשר בעבר הירדן ימה. לצד שעברו בני ישראל הוא צד של מערבי, ועד עכשיו היו בעבר מזרחי : **[ב] חרבות צורים.** כתרגומו : אזמלון חריפין, וכן (תהלים פט מד) : אף תשיב צור חרבו, כשהחרפות נהפך לצדדין ואינו חותך יפה, וכן (ישעיהו נד יז) : כל כלי יוצר עליך : **שנית.** שמלו כבר בליל יציאתם ממצרים קהל גדול יחד, וזו פעם שנית, שכל הארבעים שנה שהיו במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, ולא היה להם יום נוח למול, כמו ששנינו ביבמות (עא ב). ורבותינו אמרו (שם) : שנית, זו פריעת מילה, שלא נתנה לאברהם אבינו : **[ג] גבעת הערלות.** על שם המאורע נקרא, שנעשה כמין גבעה : **[ד] וזה הדבר.** על ידי דבור מל אותם, אמר להם סבורים אתם לירש את הארץ ערלים, לא כך נאמר לאברהם (בראשית יז ט) : ואתה את בריתי תשמור וגוי, (שם שם ח) : ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו : **כל העם היוצא.** לא היה אחד מהם כאן, שכלם מתו והם היו מולים, שנאמר : כי מולים היו : **[ה] לא מלו.** כמו שפירשתי שלא נשבה רוח צפונית, והם שמלו עכשיו : **[ז] ואת בניהם הקים תחתם.** ואת בניהם שהקים תחתיהם הם הילודים במדבר, אותם מל יהושע : **[ח] וישבו תחתם.** באתרהו, ולא צרו על העיר : **עד חיותם.** מן המכה : **[ט] גלותי.** הסירותי את חרפת מצרים, שהיו אומרים : ראו כי רעה נגד פניכם, כוכב אחד יש ששמו 'רעה' והוא סימן של דם, רואין אנו אותו עליכם במדבר, והוא שאמר משה במדבר (שמות לב יב) : למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם, והם אינם יודעים שהוא דם מילה, וכשמלו בימי יהושע ובא אותו הדם, הוסרה אותה החרפה שעדיין ערב רב שעלו עמהם היו מונים להם, כך דרש ר' משה הדרשן : **גלותי.** הסירותי, כמו (תהלים קיט כב) : גל מעלי חרפה, (בראשית כט י) : ויגל את האבן : **[יא] ממחרת הפסח.** יום הנפת העומר שהקריבו עומר תחלה, ומז' באדר שמת משה שפסק המן, היו מסתפקין עד עכשיו ממן שבכליהם שלקטו בשבעה באדר, שנאמר (שמות טז לה) : את המן אכלו ארבעים שנה, והלא מ' שנה חסר שלשים יום, שהרי תחלת ירידת המן בט"ו באייר, אמור מעתה בחררה שהוציאו ישראל ממצרים, טעמו טעם מן : **[יב] ולא היה עוד לבני ישראל מן.** לפיכך, ויאכלו מעבור הארץ, אם היה להם מן לא היו אוכלים מן התבואה, שהמן היה נוח להם, משל אומר לתינוק מפני מה אתה אוכל פת שעורין, לפי שאין לי פת חטין, לכך נאמר : ולא היה עוד וגוי : **[יג] בהיות יהושע ביריחו.** מכאן לעיבורה של עיר שהיא מן העיר, שאי אפשר לומר בתוך יריחו : **הלנו אתה.** הלמסעדנא אתיתא : **[יד] עתה באתי.** לעזרתך, שאין אדם יכול להלחם עליה ולתופשה להפיל החומה, אבל בימי משה רבך באתי ולא חפץ בי, שנאמר (שמות לג טו) : אם אין פניך הולכים וגוי : **[טו] שר צבא ה'.** ישראל שהוא צבא לה', ומיכאל היה, שנאמר (דניאל י כא) : מיכאל שרכם :

יהושע פרק-ו

[א] **סגרת ומסגרת.** כתרגומו : אחידא בדשין דפרזלא, ומתקפא בעברין דנחש : **[ד]** **היובלים.** אילים : **[ה]** **במשוך.** בתקיעה אחרונה, בהאריך התוקע את הקול : **תחתיה.** במקומה : **[ט]** **והחלוץ.** בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניהם, לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע חזקה, כמו שנאמר (דברים לג כ) : וטרף זרוע אף קדקד : **[יג]** **והמאסף.** שבט דן הנוסע אחרון, והוא מאסף את כל המתעכבים האחרונים : **[טו]** **ביום השביעי.** שבת היה : **[יז]** **והיתה העיר חרם.** הקדש, כי היום שבת קדש, וראוי להיות קדש שלל הנשלל בו : **[יח]** **ועכרתם.** לשון מים עכורים : **[כג]** **ויבואו הנערים המרגלים.** כאן היו צריכים זירוז, ונעשו כנערים זריזים, ובלילה הראשון היו כמלאכים, ששמרו עצמן מן העבירה עם רחב הזונה, לכך נקראו שם מלאכים, ולכך נקראו אנשים, מלאכים, נערים : **[כז]** **בבכורו ייסדנה ובצעירו.** בתחלת יסוד שיבנה בה, ימות בנו הבכור, ויקברנו וילך עד שימות הצעיר בגמר המלאכה, היא הצבת הדלתות :

יהושע פרק-ז

[ב] **עם בית און.** אצל בית און : **מקדם לבית אל.** ממזרח לבית אל : **[ה]** **עד השברים.** עד דתברונן : **[ז]** **ולו הואלנו.** הלואי נמלכנו לשבת בעבר הירדן מזרחה, בארץ סיחון ועוג שנכבשה כבר : **[ט]** **ומה תעשה לשמדך.** המשותף בשמנו, זהו מדרשו. ופשוטו, ומה תעשה לשם גבורתך שיצא כבר, ועתה יאמרו תשש כחו : **[י]** **קום לך.** קם לך כתיב, עמד לך מה שהתפללת לפני והזכרת. דבר אחר : עמדת לך במחנה ולא יצאת עמהם, ואני אמרתי (במדבר כז יז) : אשר יוציאם ואשר יביאם, כי אתה תביא את בני ישראל, ואנכי אהיה עמך, (שם ג כח) : **כי הוא יעבור לפני העם הזה והוא ינחיל אותם, אם תלך אתה לפניהם יצליחו, ואם לאו לא יצליחו.** דבר אחר : קום לך, בשבילך זאת להם, לא אמרתי לך להקדיש שלל העיר : **[יז]** **לבתים.** יש במשפחה אחת הרבה בתי אבות : **לגברים.** לראשי גולגולת, כל אנשי הבית יבאו לגורל : **[טו]** **(תוספת) ישרף באש.** האהל והמטלטלין : **אתו ואת כל אשר לו.** כדין המפורש למטה (להלן פסוק כה) אותו והבהמה בסקילה, והזקף שהוא על 'באשי מוכיח, שהוא נפרד מ'אותו', שכן מצינו מקראות שהטעם מחלקן, כמו (דברים יא ל) : אחרי דרך מבוא השמש, שי'אחרי' מופלג מ'דרך' על ידי הטעם, וכן פתרונו, הנלכד בחרם, ישרף באש הראוי לישרף, כמו שמפרש למטה : **אותו ואת כל אשר לו.** כדין האמור למטה, וזה מקרא קצר, ודומה לו (שמואל ב ה ח) : כל מכה יבוסי ויגע בצנור, לא פירש מה יהיה לו, ובדברי הימים (א יא ו) פירש : יהיה לראש, אף כאן לא פירש מה יהיה באותו וכל אשר לו, ולמטה פירש : **[טז]** **ויקרב את ישראל.** לפני החשן, מקום

שהשבטים כתובים, ומסר לו הקדוש ברוך הוא סימן שהשבט שחטא, אבנו כהה, וכהתה אבנו של יהודה : **[יז]** **ויקרב את משפחת יהודה**. לגורל אחד קרב ראשי המשפחות, אדם אחד מכל המשפחה והטילו גורל על מי יפול, ואחר כך על כל בתי אבות של אותה משפחה, ובא אדם אחד מכל בית אב לגורל, ואחר כן באו כל אנשי אותה הבית : **[יט]** **שים נא כבוד**. התחיל להוציא לעז על הגורל, אמר לו : **בגורל אתה בא עלי, אתה ואלעזר הכהן גדולי הדור אתם, הטל הגורל על שניכם, ויפול על האחד**. אמר לו : שים נא כבוד, בבקשה ממך, אל תוציא לעז על הגורלות שבו עתידה הארץ ליחלק : **[כ]** **ויען עכן**. ראה בני יהודה נאספים למלחמה, אמר מוטב שאמות אני לבדי ואל יהרגו כמה אלפים מישראל : **וכזאת וכזאת עשיתי**. גם בחרמים אחרים בימי משה, שנאמר (במדבר כא ב) : והחרמתי את עריהם : **[כא]** **וארא בשלל**. התבוננתי במה שכתוב בתורה (דברים כ יד) : ואכלת [את שלל] וגו' : **אדרת שנער**. תרגומו : איצטלא (דמילתא) בבלי, שכל מלך שלא קנה לו פלטרין בארץ ישראל לא נתקררה דעתו במלכותו, שנאמר (ירמיהו ג יט) : ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים, והיה למלך בבל פלטרין ביריחו, וכשהיה בא לכאן לובש אותם : **[כב]** **וירצו האהלה**. שלא יקדימו שבט יהודה ויטלוה משם להכחיש את הגורל : **[כג]** **ויצקם**. ואתיכונון, ורבותינו אמרו (סנהדרין מד א) : בא וחיבטן לפני המקום, אמר לפניו רבונו של עולם על אלו יפלו רובן של סנהדרין : **[כד]** **ואת בניו וגו' וכל ישראל**. לראות ברדויו ויוסרו מלעשות כמוהו : **ואת שורו ואת חמורו**. לאבדם, כמה שנאמר (לעיל פסוק טו) : והיה הנלכד בחרם ישרף באש אותו וכל אשר לו : **[כה]** **וירגמו אותו אבן**. שחלל את השבת. וישרפו אותם. האהל והמטלטלין : **ויסקלו אותם**. השור והבהמה :

יהושע פרק-ח

[ב] **תבוזו לכם**. ואל תחרימו השלל עוד : **[ו]** **התיקנו אותם**. לשון תיק, שנוציאם מתיק העיר, דישפוריי"ר בלעז. ויש לפותרו לשון נתיקה, כמו (ירמיהו יב ג) : התיקם כצאן לטבחה : **[ז]** **והורשתם**. ותתרכון : **[ט]** **מים לעי**. שהעי מקדם לבית אל, ובית אל מים לעי : **וילן יהושע בתוך העם**. להיות נכון בהשכמת הבקר : **[י]** **ויעל הוא**. כמו שאמר לו המקום, אם הוא עובר לפניהם עוברין, ואם לאו אין עוברין : **[יב]** **ויקח חמשת אלפים איש**. אורב אחר אורב, אחד קרוב לעיר מחבירו : **[יג]** **וישימו העם**. שימה זו לשון הזמנה סמוך לחומה להלחם, כמו שנאמר בבן הדד (מלכים א כ ל) : שימו על העיר, וישימו : **ואת עקבו**. ואת ארבו, כמו (בראשית כז לו) ויעקבני : **וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק**. אמרו רבותינו (סנהדרין מד ב) : שלן בעומקה של הלכה : **[יד]** **למועד**. לזמן היום שנועצו יחד מאתמול, באותה שעה נצא, שהיו

מנחשים ומעוננים : **[טו]** וינגעו. לשון נגע (כתרגומו) : ואתברו, הראו עצמן כאלו הם נגפים לפניהם : **[יח]** נטה בכידון. הוא היה סימן לאורב לצאת מן המארב, בראותו הכידון נטוי על העיר. כידון. שפיד"ו בלע"ז : **[כ]** ידים. כח : והעם הנס המדבר. ישראל שנסו אל המדבר כמו שאמר למעלה, נהפך להלחם אל הרודף : **[כב]** ואלה יצאו מן העיר. האורב שהצית את העיר : **[ל]** אז יבנה וגו'. פרשה זו כתובה מוקדם ומאוחר, שמיום שעברו את הירדן עשה כן : **[לב]** ויכתב שם על האבנים. הן הנה האבנים האמורים למעלה, לאחר מעשה זה קפלו הסיד מעליהם והביאום הגלגל : **[לג]** לברך את העם ישראל בראשונה. להקדים ברכות לקללות, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה :

יהושע פרק-ט

[ד] ויעשו גם המה בערמה. כמו שעשו בני יעקב בערמה (בראשית לד), בחמור אבי שכם שהיה חוי, ויושבי גבעון מן החוי היו, כמו שאמור בענין : ויצטירו. עשו עצמם כהולכים בשליחות, לשון (ירמיהו מט יד) : וציר בגוים שולח, וכל תיבה שתחלת יסודה צד"י, כשהיא מתפעלת בלשון מתפעל או נתפעל, באה טי"ת בתוכה וחולקת את אותיות שרשי התיבה, כמו (בראשית מד טז) : מה נצטדק, מגזרת צדק, שאומר נצטדק, וכן (דניאל ה ל) : גשמיה יצטבע, מגזרת צבע : שקים בלים. שיהיו נראים כבאים מארץ רחוקה : ומצוררים. לשון מבוקעים, לשון ארמי ציריא דחיטי, דמצרי זיקי : **[ה]** נקודים. ארשי"ץ בלע"ז, לשון מוקד, וכן תרגמו יונתן : כסנין : **[ז]** אולי בקרבי אתה יושב. שמא מיושבי הארץ אתם : **[יב]** הצטידנו. לשון צדה כשהוצאנוהו לצדה לדרך : **[יד]** ויקחו האנשים מצידם. קבלו דבריהם שצדום בפיהם, לשון (שמות כא יג) : ואשר לא צדה :

יהושע פרק-י

[יב] אז ידבר. אמר שירה תחת השמש, לפי שאמר לשמש דום, דום מלומר שירה, וכל זמן שהוא דומם, עומד ואינו מהלך, שבכל עת הילוכו הוא אומר שירה. ופשוטו של מקרא, דום לשון המתנה, כמו (שמואל א יד ט) : אם כה יאמרו אלינו דומו, וכן (תהלים לז ז) : דום לה' : וירח בעמק אילון. אותו פעם היה הירח עומד כנגד עמק אילון, והוא רחוק מגבעון, שהרי גבעון בגבול בנימין, ואילון בגבול דן : **[יג]** הלא היא כתובה. דבר זה נכתב בתורה שאמר לו יעקב ליוסף (בראשית מח יט) :

זרעו של אפרים יהיה מלא וגוי, אימתי, ביום שעמדה חמה ליהושע, נתמלא כל העולם שמעו של יהושע, ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבא כיום תמים : **[יח]** גולו. גלגלו אבנים אל פי המערה : **[כא]** לא חרץ לבני ישראל. הרי זה מקרא קצר, לא חרץ החורץ לאיש מבני ישראל את לשונו. חרץ. לשון דבור הלשון, וכן (שמות יא ז) : לא יחרץ כלב לשונו, וכן (שמואל ב ה כד) : אז תחרץ, דדוד, תקרא, תצעק קול תשואות המלחמה : **[מ]** והאשדות. מקום שמי הגבעות שופכים : **[מא]** מקדש ברנע ועד עזה. מצד דרומית של ארץ ישראל הוא מן המזרח למערב, ולא הספיק לכבוש כל המצר ונשאר מעזה עד הים, הוא שאמר למטה ואת הארץ הנשארת העזתי והאשדודי וגוי :

יהושע פרק-יא

[ב] נגב כנרות. דרום גינוסר : **[בנפות דור]**. פלכי דור, קונטדווי"ש בלע"ז : מים. מערבה : **[ח]** משרפות מים. תרגם יונתן : חרצי ימא, שעושין חריצין, ומי הים יוצאין לתוכן, ונשרפין מחום השמש ונעשים מלח : **[יג]** העומדות על תלם. שלא נהרסה חומתם, כמו יריחו שנפלה חומתה, וכן העי, שנאמר בה (לעיל ח כח) : וישימה תל עולם שממה : **[זולתי את חצור לבדה]**. במסורת שרפה (בראשית רבה וישלח) : משה צוה לו ומסר לו כן : **[יז]** ההר החלק. טורא שעיע, מחליק, ההר החלק עד בעל גד במצר המזרחי, ולא הספיק לכבוש בחייו את כל המצר עד הצפון, תוספתא : **[בעל גד]**. מישר גד : **[יח]** ימים רבים עשה יהושע. בגנותו ספר הכתוב, שהיה מתכוון לדחות את כבוש הארץ כדי להאריך ימיו, לפי שנאמר (לעיל א י) : **[ואתה תנחילנה אותם]**. במדרש תנחומא :

יהושע פרק-יב

[א] אשר הכו בני ישראל. בימי משה : **[ב]** ועד יבק הנחל. ששם גבול ארץ בני עמון, סוף מצר ארץ בני עמון, ומשם והלאה היו בני עמון מושלים : **[ה]** וחצי הגלעד גבול סיחון. שם היה מצר ממשלת סיחון, כשאמרנו למעלה שחצי הגלעד היה שלו, וזה חצי השני של עוג : **[כג]** לנפת דור. לפלכי דור :

יהושע פרק-יג

[א] והארץ נשארה הרבה מאד. ממה שאמרתי לאברהם, נשארה לרשתה שלא נכבשה : **[ב] גלילות.** מרקא"ש בלע"ז : **[ג] מן השיחור.** הוא נילוס, הוא נחל מצרים, הוא סמוך לתחום מקצוע דרומית מערבית של ארץ ישראל, כמו שאמר באלה מסעי (במדבר לד ה), ולמדנו כאן שלא כבש יהושע בחייו כל מצר הדרומי אלא ממדבר צין, הוא ההר החלק העולה שעירה, עד הנילוס, הוא תחום עזה האמור למעלה מקדש ברנע עד עזה : **ועד גבול עקרון צפונה.** העקרוני יושב על הים, ומתפשט לצד הצפון יותר מן האחרים : **לכנעני תחשב.** מארץ הכנעני שנתתי לאברהם הוא : **חמשת סרני פלשתים וגו'.** היא סוף גמר המצר עד הים הגדול שבמערב : **העזתי והאשדודי האשקלוני וגו'.** ששה סרנים הוא מונה, ומתחלתן קראן חמשת, אמרר' יונתן (חולין ס ב), אידונריקי שלהם חמשה, החשובים חמשה היו, שהעוים אינו מונה מן הסרנים החשובים. ועוד יש לפרש, חמשת סרני פלשתים : **העזתי, והאשדודי, האשקלוני, הגתי והעקרוני,** הם חמשה, ועוד נשאר לכבוש ארץ העוים שאינם מן הפלשתים : **[ד] מתימן כל ארץ הכנעני.** פסוק ראשון מנה מצד הדרומי מן המזרח למערב, וזה מונה את רוחב אותו המקצוע הנותר לכבוש, כמה הוא מן הדרום לצפון : **מתימן כל ארץ הכנעני.** מתימן זו מערה לצידונים, עד אפקה עד האמורי : **[ה] והארץ הגבלי וכל הלבנון מזרח השמש.** ובמצר מזרחי נשאר לכבוש במקצוע הצפון כל הלבנון, מבעל גד עד סוף המצר, וברוחב מן המזרח למערב עד לבוא חמת, זהו כל מצר הצפוני שלבוא חמת במקצוע צפונית מערבית באלה מסעי (במדבר לד ח) : **[ו] אנכי אורישם.** אחרי מותך : **הפלה לישראל בנחלה.** וכבוש לאחר זמן כל שבט ושבט מה שנפל בגורלו : **[ח] עמו הראובני והגדי.** עם חצי הראשון של מנשה, הראובני והגדי לקחו נחלתם : **[ט] מערוער אשר על שפת וגו'.** מונה והולך כל ארץ עבר הירדן, ואחר כך מפרש גבול כל שבט ושבט ויתן משה למטה פלוני ופלוני : **[יב] מיתר הרפאים.** שהרג כדרלעומר והמלכים אשר אתו, כמה שנאמר (בראשית יד ה) : **ויכו את רפאים בעשתרות קרנים :** **[יט] בהר העמק.** בטורא דמישרא : **[כה] וחצי ארץ בני עמון.** חצי מה שכבשו מארץ בני עמון ומסיחון : **[כז] הירדן וגבל.** ירדנא ותחומיה, הערים על שפתו : **[כח] הערים וחצריהם.** הערים המוקפות חומה : **וחצריהם.** ערי הפרזי בלא חומה :

יהושע פרק-יד

[א] אשר נחלו אותם. אשר הנחילו אותם : **[ד] כי היו בני יוסף שני מטות.** תחת שבט לוי : **[ז] כאשר עם לבני.** ולא כאשר עם פי, שהמרגלים היו בעצה אחת, וירא כלב לומר להם שלא יאמר כמותם, וכשבא,

הכחישם, וזהו שנאמר שם (במדבר יד כד) : עקב היתה רוח אחרת עמו, שהיה אומר להם אחד בפה ואחד בלב : **[י]** זה ארבעים וחמש שנה. למדנו ששהו בכיבוש הארץ שבע שנים, שהרי בשנה השנית שלח משה המרגלים, נשארו שלשים ושמנה שהלכו במדבר, ושבע שכבשו, הרי ארבעים וחמש : **[טו]** האדם הגדול בענקים הוא. אביהם של אחימן ששי ותלמי, ארבע היה שמו. דבר אחר : על שם האב ושלשה בניו, שכן קורא אותם (שם יג כב) : ילידי הענק : והארץ שקטה ממלחמה. מוסב לענין הראשון, לאחר שבע שכבשו סביבותיהם, נכנעו האמוריים ולא נאספו עוד למלחמה עליהם, לכך התחילו לעסוק בחילוק הארץ. ומדרש אגדה, האדם הגדול בענקים הוא. אברהם אבינו, הוא שגרם להם שהארץ שקטה ממלחמה ארבעים שנה שנתעכבו במדבר, בשכר שכבדו את הזקן בקרית ארבע, שאמרו לו (בראשית כג ו) : נשיא אלהים אתה בתוכנו :

יהושע פרק-טו

[א] אל גבול אדום. סמוך למצר אדום : נגבה. בתחום מצר דרומי של ארץ ישראל : מקצה תימן. בסוף כל המצר : **[ב]** ויהי להם גבול. מצר דרומי של יהודה : מקצה ים המלח. הוא מקצוע דרומית מזרחית של ארץ ישראל באלה מסעי (במדבר לד ג) : מן הלשון. של ים : **[ג]** ויצא אל מנגב למעלה עקרבים. ואינו אומר ויצא ונסב ותאר, אלא במקום שחוט של גבול בולט אל החוץ או כונס לצד פנים שאינו הולך מכוון, וכאן הוא בולט אל החוץ ובא מנגב למעלה עקרבים בדרום של מעלה עקרבים, נמצא שמעלה עקרבים לפניו מן החוט, ועבר ובא לו אל המערב : צנה. לצן, וכל תיבה שצריכה למייד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה : ועלה. כל מה שהוא עולה מן המזרח, לצד ירושלים הוא עולה, ומירושלים והלאה הוא יורד. כאן למדנו שירושלים גבוהה מכל ארץ ישראל. וירושלים אינה נזכרת במצר זה, שבמצר צפונית של יהודה היתה, כמו שאמור בענין : ועלה מנגב לקדש ברנע. החוט הולך לדרומה של קדש ברנע, נמצאת קדש לפניו מן החוט : ועבר חצרון. לצד המערב הוא מונה והולך, עד והיו תצאתיו הימה : **[ד]** תצאות. סופו של מצר אל הים הגדול, שהוא מצר מערבי לכל ארץ ישראל. נמצא גבול יהודה מחזיק כל ארכה של ארץ ישראל מן המזרח למערב, ועומד בדרומה של ארץ ישראל : **[ה]** וגבול קדמה. חוט המתוח למצר מזרחי של יהודה : ים המלח. שהוא מקצוע דרומית מזרחית לארץ, באלה מסעי (שם) : עד קצה הירדן. רחבו של גבול יהודה אינו אלא כנגד ים המלח, עד מקום שהירדן נופל בים המלח, שהירדן אף הוא במצר מזרח של ארץ כנען, כמו שנאמר באלה מסעי במצר מזרחי (שם לד יב) : וירד הגבול הירדנה, והיו תוצאותיו ים המלח, שהוא במקצוע : וגבול לפאת צפונה. חוט מצר המתוח למצר צפון מן המזרח למערב, מלשון ים המלח, ממקום שהירדן נופל בו שאמרנו ששם

כלה רוחב גבול מצר המזרחי ועלה לצד המערב בית חגלה, ועבר החוט מצפון לבית הערבה, נמצא בית הערבה בתוך גבול יהודה לפני מן החוט : **[ו]** ועלה הגבול וגו' אבן בהן. כל מה שהולך עד ירושלים הוא עולה : **[ז]** ועלה הגבול דבירה מעמק עכור. שהיה עמק עכור בין אבן בהן לדביר : **[ח]** וצפונה פונה אל הגלגל. וכשמגיע כנגד הגלגל, מרחיב הגבול ויוצא חוט המצר לצד הצפון אל הגלגל, אשר הוא נוכח מעלה אדומים אשר המעלה בדרום הנחל, נמצא הנחל חוץ מן החוט שלא בגבול יהודה : **[ט]** מנגב לנחל. עמק ומדרון היה בלא מים : **[י]** אל עין רוגל. מעין הכובסים, תרגם יונתן : עין קצרא, וקורא את הכובס רוגל, על שם שבועט את בגדי הצמר ברגליו, פולוש בלע"ז : **[יא]** ועלה וגו' גי בן הנם. עודנו עולה מעט עד עין עיטם, ומשם והלאה הוא יורד, וזהו שאמרו רבותינו ז"ל בשחיטת קדשים (זבחים נד ב) סבור למבנייהו בעין עיטם שהוא גבוה מירושלים מעט : **[יב]** כתף היבוסי מנגב. נמצאת ירושלים חוץ מן החוט ואינה בגבול יהודה אלא בגבול בנימין שהוא בצפונה של יהודה : **[יג]** ותאר. לשון ונסב בעוגל, כמו (ישעיהו מד יג) : ובמחוגה יתארהו, ויונתן תרגם את כלם 'ויסחר' : **[יד]** ויצא אל ערי הר עפרון. החוט יוצא לצד הצפון, והגבול הרחיב עד ערי הר עפרון : **[יז]** ותאר הגבול בעלה. אין זה לצד המערב, אלא הבליטה לצד צפון : **[יח]** ונסב הגבול מבעלה ימה. עכשיו חוזר למנינו הראשון, מן המזרח למערב : **[יט]** אל כתף הר יערים מצפונה. שהיה החוט בצפונה של הר יערים, נמצא הר יערים בתוך גבול יהודה לפני מן החוט : **[כ]** והיו תצאות הגבול. סוף המצר : **[כא]** ימה. אל ים הגדול שהוא מצד מערבי : **[כב]** אל פי ה' ליהושע. כמה שאמר הקדוש ברוך הוא ליהושע : **[כג]** וירש משם כלב. לאחר מיתת יהושע, כי עדיין בימי יהושע לא נלכדה חברון, כמה שנאמר בספר שופטים (א כ), ולא נכתבה כאן אלא מפני החלוקה : **[כד]** קרית ספר. רבותינו אמרו (תמורה טז א) אלו הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה שהחזיר עתניאל בן קנז מפלפולו : **[כה]** אחי כלב. מאמו : **[כז]** יתצנח. ואתרכינת, הטתה עצמה ליפול ברגליו : **[כח]** תנה לי ברכה. פרנסה : **[כט]** ארץ הנגב. חרבה, כמו (בראשית ח יג) : חרבו פני האדמה, ומתרגם : נגיבו, שייקא בלע"ז, בית מנוגב מכל טוב, אדם שאין בו אלא תורה : **[ל]** נתתני. נתת לי, כמו (שם לז ד) : דברו לשלום, דבר אליו ; (ירמיהו י כ) : בני יצאוני, יצאו ממני ; (מלכים א יט כא) : ובשלם, בשל להם : **[לא]** גלות. מעינות : **[לב]** ויהיו הערים מקצה למטה בני יהודה. בגבול מטה יהודה, הוא שאמרו רבותינו (גיטין ז א) : לא מנה יהושע אלא עיירות העומדות על הגבולים : **[לג]** כל ערים עשרים ותשע. ובפרטן אתה מוצא שלשים ושמונה, אלא אלה היתרות נטלו בני שמעון מחבל בני יהודה, ונזכרות הם בנחלת שמעון באר שבע ומולדה חצר שועל ועצם ואלתולד וחרמה וצקלג ועין ורמון, הרי תשע היתרות המנויות כאן : **[לד]** ערים ארבע עשרה. ובפרטן חמש עשרה, אומר אני, תפוח והעינים אחד הוא, וזה פירושו תפוח והעין שלו, הוא עין תפוח האמור בנחלת מנשה : אל יושבי עין תפוח : **[לה]** והים הגדול וגבול. נסין שבים שקורין אלשי"ש בלע"ז : **[לז]** לא יכלו בני יהודה להורישם. שנינו בספרי : רבי יהושע בן קרחה אומר יכולין היו, אלא שלא היו רשאים מחמת השבועה

שנשבע אברהם לאבימלך, ויבوسی זה לא על שם האומה היה, אלא מגדל דוד שהיה בירושלים ושמו יבוס, ובני אותו מחוז מפלשתים היו, וכשכבשו בני יהודה את ירושלים לא הורישו את בני אותו מחוז :

יהושע פרק-טז

[א] ויצא הגורל לבני יוסף. במצר צפוני של גמר כיבושו של יהושע נפל להם הגורל, כמו שכתוב למטה : ובני יוסף יעמדו על גבולם מצפון, והרבה מן הארץ היה בין בני יהודה ובין בני יוסף, שנטלו שאר השבטים אחריהם (רצה לומר : ביניהם) כמו שמצינו בשבט בנימין (לקמן יח יא) : ויצא גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני יוסף : **מירדן יריחו למי יריחו מזרחה**. התחיל הגבול למזרח : **המדבר עולה מיריחו**. אל המדבר עולה הגבול מיריחו, ובא לו לצד מערב לבית אל : **[ה] מזרחה עטרות אדר**. למזרח מתחיל מעטרות אדר, ומשם רוחב תחומו עד בית חורון הרי רחבו : **[ו] ויצא הגבול הימה**. ארכו היתה לצד המערב אל המכמתת, מצפון של המכמתת הולך החוט : **ונסב הגבול**. מתפשט רוחב התחום לצד צפון, והחוט יוצא בבליטתו במזרחה של תאנת שילה : **ועבר אותו**. ועבר הגבול את תאנת שילה, ועבר החוט ממזרח של ינות, כל זה בליטת הרוחב, עד ויצא הירדן, ושם עיר ושמה תפוח, ומשם יסוב החוט למדת אורך הגבול ימה לנחל קנה : **[ט] והערים המבדלות**. וגם זה עוד מנחלת אפרים, ערים היו להם מובדלות מתחומו ומובלעות בתוך נחלת בני מנשה :

יהושע פרק-יז

[א] למכיר בכור מנשה. לפיכך נטל תחלה בימי משה בעבר הירדן, ויהי לו הגלעד והבשן : **[ה] ויפלו חבלי מנשה עשרה**. ששה לששה בתי אבות המנויים למעלה, וארבע לבנות צלפחד, לא שתהא כל אחת בית אב לעצמה, אלא שנטלו ארבעה חלקים, חלק של אביהם שהיה מיוצאי מצרים, ולפי מנין היוצאים ממצרים נתחלקה הארץ, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר אביו שהיה גם הוא מיוצאי מצרים, ושהיה בכור ונטל שני חלקים, ועוד היה להם חלק אחי אביהם שמת במדבר בלא בנים, ונטלו נחלה בחלקו, כך אמרו רבותינו בבבא בתרא (ק"ח א), ולא הוזקק הכתוב להשמיענו מנין חלקי הבנות, אלא ללמד שנטלו חלק בכורה, ולהודיע שארץ ישראל חלק ירושה להם מוחזקת מאבותיהם, שאילולי כן אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק : **[ו] וארץ הגלעד**. שבעבר הירדן היתה לבני מנשה הנותרים : **[ח] ארץ תפוח**. הכפרים והחצרים, ותפוח עצמה העיר

היתה לבני אפרים : **אל גבול מנשה**. על מצר מנשה לסוף גבולו :
[ט] ערים האלה. מתפוח עד נחל קנה, לאפרים היו בתוך ערי מנשה :
[י] נגבה לאפרים. אפרים נטל חלקו מדרום לצד הארץ שבין בני יהודה
לשאר השבטים : **וצפונה למנשה**. מנשה נטל לצד צפון : **[יא] שלשת הנפת**.
תלתא פלכין, ושלשת הנפת הנזכרים כאן, של דאר ושל עין דור היו, כמו שאמור
למעלה בספר זה (יב כג) : מלך דור לנפת דור, ובפסוק אחר אומר (לעיל יא ב) :
לנפת דאר מים, וכאן כך הוא אומר : ואת יושבי דאר ובנותיה, שלשת הנפת שהיו לה : **[יב] ויואל**. ויאבה : **[יד] וידברו בני יוסף**.
שבט מנשה : **עד אשר עד כה ברכני ה'**. עד אשר ראית שנתרבה מנינו ממנין ראשון
למנין שני עשרים אלף וחמש מאות כמנין 'כה' בגימטריא, במנין ראשון אתה מוצא
במנשה בספר במדבר (א לד) : שנים ושלשים אלף ומאתים, ובפנחס (שם כו לד) : **שנים וחמשים אלף ושבע מאות**.
דבר אחר : עד אשר עד כה, ברכה נאמרה לאברהם (בראשית טו ה) : **כה יהיה זרעך, נתקיימה בי**. ולפי פשוטו, עד אשר עד כה, עד אשר כך, כאשר אתה רואה : **[טו] אם עם רב אתה**. יש בך כח לכרות יערות ולפנותה כעין שקורין אישרטי"ר בלע"ז, ושם תבנה ערים : **ובראת**. לשון כריתה, כמו (יחזקאל כג מז) : וברא אתהן בחרבותם, אישרטרא"ש בלע"ז : **אץ**. דחוק : **לא ימצא לנו ההר**. כי אץ הוא לנו כאשר אמרת : **[טז] לא ימצא**. לא יספיק : **ורכב ברזל**. ומה שאתה אומר לעלות היערה ולכבוש בארץ הפרזי והרפאים, עם חזק הוא אותו כנעני ורכב ברזל לו, ואל תתמה אם קראו לפרזי ורפאים, כנעני, כי כולם בני כנען היו : **[יח] כי הר יהיה לך**. אותו שאמרתי לך עלה לך היערה : **כי יער הוא ובראתו**. כי יער הוא ואינו ראוי אלא לעם רב ויבראוהו ויפנוהו : **ובראתו**. אתה שאתה עם רב : **והיה לך תוצאותיו כי תוריש את הכנעני**. על ידי שאתה עם רב : **כי רכב ברזל לו**. ואין אחד משאר השבטים כדאי להלחם בו : **כי חזק הוא**. ואתה יש בך היכולת ותורישנו. ורבותינו פירשו (בבא בתרא קיח א) : עלה לך היערה, החביאו עצמכם ביערות שלא תשלוט בכס עין הרע :

יהושע פרק-יח

[א] וישכינו שם את אהל מועד. שעשו במדבר, ולא היה שם תקרה, אלא בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן, כך שנינו בשחיתת קדשים (זבחים נד ב) : **והארץ נכבשה לפניהם**. משנקבע המשכן, היתה הארץ נוחה ליכבש לפניהם : **[ב] שבעה שבטים**. שכבר קבלו נחלתן ראובן וגד וחצי שבט מנשה, בימי משה בעבר הירדן, ובארץ כנען כבר נפל גורל ליהודה ולאפרים ולחצי שבט מנשה, הרי חמשה שבטים : **[ג] מתרפים**. מתרשלין : **[ד] לשבט**. לכל שבט מן השבעה : **לפי נחלתם**. לשבעה חלקים, ולא בשוה אלא לפי השבטים הראויין לחלקם, לרב לפי רובו

ולמעט לפי מיעוטו, כמה שנאמר (במדבר כו נד) : לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו וגוי' : **[ה]** **והתחלקו אתה לשבעה חלקים**. אותה שנכבשה כבר והעתידה ליכבש : **יהודה יעמד על גבולו מנגב**. ארץ ישראל ששם נפל לו גורל כל המצר הדרומי : **ובית יוסף וגוי מצפון**. צפוני למה שנכבש כבר, ועוד יש הרבה לכבוש צד המצר מבעל גד עד לבא חמת, שהוא אצל הר ההר במצר צפוני, והשבע שבטים יחלקו אותה שבין יהודה ליוסף, ואותה העומדת ליכבש : **[ו]** **ויריתי**. והשלכתי, כמו (שמות טו ד) : **ירה בים** : **[יב]** **ויהי להם הגבול לפאת צפונה**. ויהי מצר גבול הצפוני שלהם מן הירדן, שבמזרח מתחיל המצר, ועלה אל כתף יריחו מצפון, ועלה משם אל המערב אל עבר יריחו, ומושך החוט בצפונה של יריחו, נמצאת יריחו לפניו מן החוט בחלק בנימין : **מדברה בית און**. למדבר של בית און : **[יג]** **ועבר משם**. לצד המערב : **לוזה אל כתף לוזה נגבה היא בית אל**. שקראה יעקב (בראשית כח יט), ולא זו היא בית אל שאצל העי, שהרי אומר בגבול יוסף (לעיל טז ב) : **ויצא מבית אל לוזה**, למדנו ששנים היו, ולוזה לא בחלק בנימין היתה, שהרי חוט המצר מלוז ולפנים הוא, כמו שהוא אומר (פסוק יג) : **אל כתף לוזה נגבה**, החוט הולך בדרומה של לוזה, נמצאת לוזה מן החוט ולחוץ בנחלת בני יוסף, ובית אל היתה בחלק בנימין, כמו שכתוב למטה (להלן פסוק כב) בענין : **[יד]** **ותאר הגבול ונסב לפאת ים נגבה**. בעטרות אדר כלה אורך הצפוני מן המזרח למערב, ומשם נסב החוט לגבול המערב של בנימין לילך נגבה מן הצפון לדרום, חוט המערבית מן ההר אשר על פני בית חורון נגבה מן ההר אשר בדרומה של בית חורון, משם היה מתחיל מקצוע מערבית צפונית של בנימן, ובא לו החוט מצפון לדרום : **והיו תצאותיו**. מקצוע מערבית דרומית שלו אל קרית יערים של יהודה, נמצא רוחב גבול בנימין נוטל כל רוחב הארץ שבין יהודה לאפרים, גבול דרומי שלו עם גבול צפונית של יהודה, ושם היתה ירושלים כמו שאמור למטה בענין, לפיכך היה לשני השבטים חלק בה, וגבול צפוני של בנימין ודרומי של אפרים נוגעין זה בזה, ושם היתה שילה בחלק אפרים, כמה שנאמר (תהלים עח ס סז) : **ויטש משכן שילה וגוי וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר**, ואף לבנימין היה בו חלק, וכן שנינו בשחיטת קדשים (זבחים נד ב) : **בג' מקומות שרתה להם שכינה לישראל, בשילה ונוב ובית העולםים, ובכולן לא שרתה אלא בחלקו של בנימין : זאת פאת ים**. רוח מערבי מעטרות אדר עד קרית יערים : **[טו]** **ופאת נגבה**. מצר (נ"א מצד) דרומי לבנימין והוא צפוני של יהודה, וכל התחומין המנוין כאן נמנו בצפונה של יהודה, וכל מקום שכתוב כאן וירד, כתוב ביהודה ועלה, לפי שכאן הוא מונה מן המערב למזרח, ושם מונה מן המזרח למערב : **ויצא הגבול ימה**. אל ים אחד ולא ידעתי איזה ים הוא : **[יט]** **אל לשון ים המלח צפונה**. בצפונה של לשון, נמצא כל הלשון בחלקו של יהודה : **אל קצה הירדן**. מקום שהירדן נופל בים המלח, והוא נמנה מקצוע מזרחית צפונית ליהודה, וכאן הוא מונה מקצוע דרומית מזרחית לבנימין : **[כ]** **והירדן יגבול אתו לפאת קדמה**. הירדן היה לו לבנימין מצר מזרחי, שהירדן הולך על פני

רוחב כל גבולו למזרח : **[כח]** וצלע האלף והיבوسی היא ירושלים. כל אחת עיר לעצמה, וכן גבעת, קרית, חמש ערים בפסוק זה :

יהושע פרק-יט

[א] ויצא הגורל השני. שני לבנימין, שגורל בנימין היה ראשון לשבעה השבטים שאמר יהושע לשלוחיו והתחלקו אותה לשבעה חלקים, שכבר נטלו יהודה ויוסף, כמו שנאמר שם (לעיל יח ה) : יהודה יעמוד על גבולו מנגב וגו', מכאן ואילך מונה והולך שבעה גורלות : **[ט]** רב מהם. מן הראוי להם : **[יב]** כסלות תבור. אומר אני שהוא לשון כסלים, פלנק"ש בלע"ז, לא בגובהו ולא בשיפולו אלא בשיפועו וסמוך לאמצעו קרוב לצד אחורים ומלצד פניו, כדרך שהכסלים עומדות בבהמה, ובמקום שהוא אומר (להלן פסוק לד) : אזנות תבור, סמוך לראשו הוא במקום האזנים : **[יג]** קדמה מזרחה גתה חפר. ממזרח לגת החפר, שם עירו של יונה בן אמיתי (מלכים ב יד כה) : עתה קצין. שם העיר עתה קצין : המתואר הנעה. המוסב על נעה, כלומר משם תאר הגבול לנעה, וכן תרגם יונתן : ונפיק לרמון ומתמן מסתחר לנעה : **[כט]** מבצר צר. קרוין כריכן קרוי תוקפא : צר. לשון צור : מחבל אכזיבה. מעדב אכזיבה, מגורל כזיב : **[לה]** וערי מבצר. היו לנפתלי הצדים צר : **[מא]** צרעה ואשתאול. משל יהודה היה (לעיל טו לג), ונפל גורל בני דן סמוך להם : **[מז]** ויצא גבול בני דן מהם. כאן נטלו קצת, ועוד נפל להם גורל במקום אחר רחוק מגבולם, ושאר שבטים מפסיקין בינתים : וילחמו עם לשם. לאחר זמן בימי עתניאל בן קנז, ובימי פסל מיכה, כמה שנאמר בספר שופטים (יח ב) : לשם. היא ליש האמורה בספר שופטים (יח יד) : **[נא]** אשר נחלו. הנחילו :

יהושע פרק-כ

[ו] עד עמדו וגו' למשפט. אם יפטר מגלות יפטר, ואם יתחייב גלות יחזור לעיר מקלטו (במדבר לה כה) : וישב שם עד מות הכהן הגדול : **[ח]** ומעבר לירדן יריחו מזרחה נתנו. בימי משה, שנאמר (דברים ד מג) : את בצר במדבר וגו' : **[ט]** המועדה. ההזמנה, היעודות לכך :

יהושע פרק-כא

{ה} ולבני קהת הנותרים. הם בני משה, ובני יצהר, וחברון ועוזיאל : ממשפחת מטה אפרים. מנחלת שבט בני אפרים נפלו להם אלה הערים, שבכל שבט ושבט נטלו כמה שנאמר (במדבר לה ח) : מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעטו איש כפי נחלתו אשר ינחלו יתן מעריו ללויים : **{ט}** אשר יקרא אתהן בשם. לפי שלא הזכיר למעלה את שמות הערים שנתנו להם, ולמטה הוא מפרש את שמותם, לכך אמר : אשר יקרא אתהן בשם : **{יח}** ואת עלמון. ובדברי הימים (א ו מה) : ואת עלמת, הוא בחורים, שיונתן (שמואל ב ג טז) מתרגם אותה : עלמות : את מגרשיה סביבותיה. אלפים אמה לכל רוח :

יהושע פרק-כב

{ז} וגם כי שלחם יהושע. לחצי שבט המנשה, כאשר שלח את בני ראובן וגד : **{ח}** עם אחיכם. בני ראובן ובני גד. ויש פותרין : עם אחיכם, שנשארו לשמור את הערים עם הנשים והטף, ולא עברו את הירדן עם החלוצים, גם הם נטלו חלק בבזה : **{יב}** לעלות עליהם לצבא. לפי שנאסרו הבמות משנקבע המשכן בשילה : **{יט}** אם טמאה ארץ אחזתכם. שלא בחר הקדוש ברוך הוא להשרות בה שכינתו : ואותנו אל תמרודו. כמו, ובנו אל תמרודו : **{כב}** אל אלהים ה'. אל כל האלהים הוא ה' היודע כי לא במרד וגו', וכשכפל לומר שתי פעמים אלהים, בעולם הזה ובעולם הבא : אל תושיענו. כלפי שכינה אמרו : **{כג}** הוא יבקש. יפרע ממנו : **{כד}** מדאגה מדבר. מחמת דאגת יראת דבר חרפה עשינו, כמה שמפרש פן יאמרו בניכם מחר לחרף את בנינו, כשילכו להקריב במשכן שילה, שמא יאמרו מה לכם ולה', והלא גבול נתן בינינו וביניכם את הירדן, זו דאגנו ועשינו. כל דאגה' שבמקרא לשון יראה הוא, כמו (ירמיהו לח יט) : אני דואג את היהודים, דצדקיהו : **{כז}** כי עד הוא. שלא סילקנו עצמנו מתורת מזבח : **{לג}** ויברכו אלהים. ואודיאו קדם ה' בני ישראל : **{לד}** ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד הוא. הרי זה מן המקראות הקצרים, וצריך להוסיף בו תיבה אחת, ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח 'עד' :

יהושע פרק-כג

[ד] ראו הפלתי לכם. בגורל לנחלה : **הנשארים**. ליכבש : **[יג]** ולשוטט בצדיכם. ישוטטו לבוז ולשלול סביבותיכם : **ולצננים**. לשון מחנות, וכן (יחזקאל כג כד) : ובאו אליך הצן, כצנה זו המקפת את האדם משלש רוחות, כמה שנאמר (תהלים ה יג) : כצנה רצון תעטרנו, תסובבנו, כמו (שמואל א כג כו) : ושאלו ואנשיו עוטרים אל דוד ואל אנשיו, עוטרים, סובבים :

יהושע פרק-כד

[ג] וארב את זרעו. חסר ה"א, כמה מריבות ונסיונות עשיתי עמו, עד שלא נתתי לו זרע : **[ז]** ויבא עליו את הים. על כל יחיד ויחיד שבהם, שאם היה היחיד בורח שלא ליכנס בים, גל של ים רודף אחריו וקולטו : **[יא]** וילחמו בכם בעלי יריחו האמורי והפרזי וגו'. כל שבעה העובדי כוכבים נזכרין כאן, לפי שיריחו עומדת על הספר, והיתה נגרה ומנעולה של ארץ ישראל, נקבצו לתוכה מכל שבעה האומות גבורי החיל : **[יט]** אלהים קדושים. ברוב מקומות נקרא כל לשון רבנות לשון רבים, כמו (בראשית מב ל) : אדני הארץ ; (שם לט כ) : אדני יוסף ; (שמות כב יד) : אם בעליו עמו ; (שמואל ב ז כג) : אשר הלכו אלהים לפדות, לפי שהשם הזה שם שררה הוא : **[כב]** עדים אתם בכם. ראה יהושע שעתידין לערער בימי יחזקאל ולומר (יחזקאל כ לב) נהיה כגוים, לפיכך הכביד עליהם עכשיו, ולכך הושב להם בימי יחזקאל, (שם פסוקים לב לג) : והעולה על רוחכם היה לא תהיה וגו', חי אני אם לא ביד חזקה וגו', כבר קבלתם עליכם בימי יהושע, ולא תאמרו מה שקבלנו עלינו בימי משה, כדי ליכנס לארץ עשינו, הרי בימי יהושע כבר נכנסתם וקבלתם : **[כה]** וישם לו חק ומשפט בשכם. סידר להם שם החוקים שבתורה, וקבלו עליהם : **[כז]** ויכתב יהושע וגו'. תרגם יונתן : וכתב יהושע ית פתגמיא האלין ואצנעיונן בספר אורייתא דה', ובמסכת מכות (יא א) נחלקו אמוראים, חד אמר אלו שמונה פסוקים (דברים לד ה-יב) מן וימת משה עד ילעיני כל ישראל, שהרי ספר תורה חסר, והשלימו, וחד אמר פרשה זו של ערי מקלט כתב בספרו כמו שהיו כתובים בספר התורה : **תחת האלה**. תחות אלתא, היא מזוזת הפתח, כמו שנאמר (מלכים א ו לא) : **האיל מזוזת חמישית ; ומדה אחת לאילם**. ויש אומרים זו האלה אשר עם שכם, שכתוב ביעקב (בראשית לה ד) : ויטמון אותם יעקב תחת האלה : **אשר במקדש ה'**. כלפי שהביאו שם את הארון, כמה שנאמר למעלה (פסוק א) : ויתיצבו לפני האלהים : **[כז]** האבן הזאת תהיה בנו לעדה וגו'. הא אבנא הדא תהי לנא כתרין לוחי אבן קיימא ארי יתה עבדנא לסהדו ארי פתגמיא דכתיבין עלה מעין כל פתגמיא דה' דמליל עמנא. וגם יש לפותרו כמשמעו, כי היא שמעה את הדברים אשר דברתי לכם בשליחותו של מקום : **[ל]** בתמנת סרח. כך שמה. ובמקום אחר

(שופטים ב ט) הוא קורא אותה : תמנת חרס, על שם שהעמידו תמונת החמה על קברו (של יהושע), לומר, זה הוא שהעמיד החמה, וכל העובר עליה אומר חבל על זה שעשה דבר גדול כזה ומת. ויש אומרים, תמנת חרס שמה, ולמה נקרא שמה תמנת סרח, על שם שפירותיה מסריחין מרוב שמן : **להר געש**. מלמד שרעש עליהם ההר להורגם לפי שלא הספידוהו כראוי : **לא** **האריכו ימים**. ימים האריכו, שנים לא האריכו, שנענשו : **לב** **קברו בשכם**. משכם גנבוהו, לשכם החזירוהו : **לג** **בגבעת פינחס בנו**. מהיכן היה לו לפנחס חלק בארץ, שירש מאשתו

: